ĦARSA LEJN IL-VANĠELI SINOTTIĊI

Fr. Charles Buttiġieġ

"…Morru fid-dinja kollha, xandru l-Bxara t-tajba lill-ħolqien kollu." (Mark 16:15)

Il-Kelma 'Sinottiċi'

Il-Vanġeli sinottiċi huma l-ewwel tliet vanġeli, jiġifieri dak ta' San Mattew, San Mark u San

Luqa. Il-kelma 'sinottiċi' ġejja mill-kelma griega 'synopsis' li tfisser 'ħarsa (opsis) flimkien u fl-istess ħin (syn)'. Dan għaliex meta tpoġġi t-tliet vanġeli ma' xulxin, tqegħedhom f'kolonni per eżempju u tħares lejhom, tinduna illi f'ħafna bnadi jaqblu eżattament ma' xulxin. Minn dan l-aspett, ir-raba' vanġelu ta' San Ġwann hu għal kollox differenti kemm fil-kontenut u kemm fil-ħsieb tiegħu, li huwa ogħla bħala livell teoloġiku (li jtir 'il fuq bħal 'ajkla', li hija s-simbolu ta' dan il-vanġelu).

Il-Vanġelu ta' San Mattew

San Mattew, bin Alfew huwa dak il-pubblikan ta' Kafarnahum li f'Mark u f'Luqa jissejjaħ ukoll Levi u li ġie msejjaħ mill-Mulej proprju x'ħin kien qiegħed jaħdem (ara Mt 9:9-13). Is-simbolu tal-vanġelu tiegħu huwa figura ta' bniedem għaliex proprju jibda l-vanġelu tiegħu bir-razza kollha ta' Ġesù. San Mattew żgur li kiteb il-vanġelu tiegħu bl-aramajk għall-komunita` ta' Ġerusalemm u tal-Palestina madwar is-sena 50 w.K., iżda dan l-oriġinal semitiku huwa mitluf u llum għandna dak li nkiteb bil-grieg fl-era apostolika bejn is-snin 70 u 80 w.K., wara l-waqgħa ta' Ġerusalemm fis-sena 70 w.K.. Skont ix- xhieda ta' Papija, Isqof ta' Ġerapoli (ċ. 130), jgħid li Mattew l-appostlu kiteb ġabra tal-kliem li qal Ġesù (logia) bl-Aramajk, ħafna qabel ma nkiteb dak bil-Grieg. Il-vanġelu ta' San Mattew jissejjaħ tas-Saltna tas-

San Mattew

Smewwiet għaliex naraw tassew lil Ġesù jwaqqaf is-saltna tiegħu fuq l-art, li tiġbor fiha kemm it-tajbin u kemm il-ħżiena u li tikber bil-mod il- mod sakemm tasal għall-milja tagħha. Il-vanġelu nfatti jitkellem ħafna minn din is-saltna permezz tal- parabboli li nsibu fih. Fil-vanġelu nsibu ukoll kristoloġija żviluppata fejn naraw lil Ġesù bħala Bin Alla u Alla nnifsu, kif naraw fl-episodji tal-Magħmudija fil-Ġordan, tat-Trasfigurazzjoni fuq it-Tabor u fl- istqarrija ta' Pietru f'Ċesarija ta' Filippi u taċ-ċenturjun taħt is-salib fuq il-Kalvarju. Huwa wkoll il- Messija, Bin David, imwiegħed minn Alla lill-poplu ta' Israel. Il-vanġelu fih ħames

San Mark

diskorsi ewlenin tal-Mulej u li fihom insibu kliem u sentenzi li qal Ġesù: id-diskors tal-Muntanja, dak Missjunarju, dak bil-Parabboli, dak tal-Knisja u d-diskors Eskatoloġiku. Il-biblista, J. Dupont isostni li l-kliem li fih il-vanġelu kellu l-iskop sabiex iqawwi l-ħajja nisranija fost il-popli.

Il-Vanġelu ta' San Mark

L-awtur tat-tieni vanġelu huwa Ġwanni Marku, bin Marija ta' Ġerusalemm, li fid-dar tagħha kienu żgur jiltaqgħu l-appostli u l-ewwel insara. Kien jiġi ukoll il-kuġin ta' Barnaba, il-missjunarju ħabrieki ma' San Pawl li mbagħad meta nfired minn Pawlu, dan ħa miegħu lil Mark. Wara, San Mark ingħaqad ma' San Pietru u kien dixxiplu tiegħu f'Ruma u li żgur minn għandu ħa ħafna tagħrif għall- vanġelu tiegħu. Fil-fatt skont tradizzjoni antika ħafna li ġejja minn Papija, Mark kien 'interpretu ta' Pietru'. Huwa l-eqdem vanġelu li għandna u aktarx inkiteb bejn is-snin 65 u 70 w.K. ġewwa Ruma u għall-qarrejja ta' nisel pagan fejn anke jispjegalhom id-drawwiet tal-Lhud. Is-simbolu tal-vanġelu huwa l-iljun għaliex l-vanġelu jibda bl-għajjat ta' Ġwanni l-Battista fid-deżert, sabiex iħejji t-triq għall-Messija.

Il-Kristoloġija u d-Dixxipulat jiffurmaw parti integrali fil-vanġelu ta' San Mark. Element interessanti tal-kristoloġija ta' San Mark hu l-hekk imsejjaħ 'is-Sigriet Messjaniku'. Din l-idea ħarġet mid-diversi drabi fejn Ġesù kkmanda lin-nies jibqgħu siekta dwaru jew dwar għemilu u jirrevela lilu nnifsu proprju fuq is-salib kif naraw mill-istqarrija taċ-ċenturjun. Li Ġesù hu Alla jkun rrivelat bil-mod il-mod fil-vanġelu, bħal donnu jħalli lill-qarrej nnifsu jiskopri bil-mod il-mod min hu Ġesù. Ġesù ta' Marku hu fuq kollox Bin Alla. Hekk jinstema' fil-bidu tal-ktieb, fil-Magħmudija ta' Ġesù fil-Ġordan: "Inti Ibni l-għażiż..." (ara Mk 1:11); kif ukoll fl-aħħar tal-vanġelu bl-istqarrija taċ-ċenturjun Ruman: "…Dan il-bniedem kien tassew Bin Alla!" (Mk 15:39). Id-dixxipulat, jiġifieri li wieħed isegwi lil Ġesù huwa element ieħor importanti fit-teoloġija Markjana. Il-veru dixxiplu

għandu jimxi wara Kristu anke fit-triq tas-salib, dik li tieħu 'għat-telgħa ta' Ġerusalemm', bħalma għamlu l-appostli ta' Ġesù.

Il-Vanġelu ta' San Luqa

San Luqa kien pagan ikkonvertit, magħruf ukoll bħala t-tabib tal-ġisem u tar-ruħ. Kien minn Antijokja tas-Sirja u kiteb il-vanġelu tiegħu bil-Grieg ta' livell għoli ħafna. Huwa kiteb lill-insara li kienu jgħixu fl-Asja ż-Żgħira li kienet mimlija b'insara ta' nisel pagan u ta' kultura Griega. Il-vanġelu nkiteb bejn is-snin 70 u 80 w.K. u fl-istess żmien ukoll huwa kkompona t-tieni opra, dik tal-Atti ta' l-Appostli. Is-simbolu tal-vanġelu huwa l-għoġol għaliex jibda l-vanġelu tiegħu bis-sagrifiċċju ta' Żakkarija fit-tempju. Ġesù ta' Luqa, jistieden lill-midinbin sabiex jersqu lejh u jaħfrilhom. Huwa nfatti l-vanġelu tal-maħfra. Dante Alighieri jsejjaħlu l-evanġelista tal-ħniena ta' Kristu, 'scriba mansuetudinis Christi'. Fih biss tinsab il-parabbola tal-Iben il-Ħali jew tal-Missier Ħanin u tad-drakma l-mitlufa. Insibu fih ukoll ħafna titli ta' Ġesù: il-Messija, il-Feddej, l-Iben ta' Alla, Bin il-Bniedem, Profeta, Sultan, Bin David, il-Qaddis, u l-Imgħallem. Ġesù, f'Luqa huwa fuq kollox il-'Kyrios', il-Mulej, is-Salvatur tal-bnedmin kollha.

Fil-vanġelu naraw fuq kollox l-element tas-salvazzjoni miftuħ għal kulħadd: "Kull bniedem jara s-salvazzjoni ta' Alla" (Lq 2:6). Din is-salvazzjoni li ġabilna Ġesù l-Feddej hija għalhekk waħda universali, hekk iridu juru l-parabboli tal-ħniena u l-episodju ta' Żakkew il-pubblikan fil-kapitlu 15. Dan huwa fil-linja tal-istqarrijiet tal-fidi li nsibu fil-Ġdid Testment: "Kristu miet għalina, għal kulħadd, għal dnubietna" (ara 1 Kor 15:3 u Gal 1:4). Huwa fuq kollox il-vanġelu tal-Ispirtu s-Santu, tal-foqra, tal-paċi u fuq kollox tat-talb u tal-ferħ nisrani.

San Luqa

Il-Problema Sinottika

Minkejja ħafna qbil li hemm fit-tliet vanġeli, xi kultant ma jaqblux f'dak li hu sekondarju. Dwar din id-diffikulta`, ta'

nuqqas ta' qbil, tqajmu ħafna mistoqsijiet dwar liema huma l-fonti tal-vanġeli. F'dan ir-rigward inkitbu ħafna opinjonijiet. Aħna nistgħu nispjegaw il-problema sinottika b'dan il-mod. Hemm qbil ċar saħansitra tal-kliem użat u dan juri li evanġelista kellu żgur xi kopji ta' xi vanġelu ieħor. Mattew li għandna f'idejna llum u li hu miktub bil-Grieg jidher li kellu quddiemu lil Mark. Dan isaħħaħ ħafna li l-vanġelu ta' Marku nkiteb l-ewwel wieħed jew dak li l-biblisti jsejħulu l-'Ur Markus' (Marku bikri).

Hemm xi differenzi pero` u dan ifisser li l-evanġelisti kitbu xi esperjenzi tagħhom personali jew li mxew fuq xi tradizzjoni orali partikulari marbuta ma' komunita` partikulari. Per eżempju l-kliem użat waqt it-twaqqif tal-Ewkaristija huwa differenti bejn Mattew u Luqa, fejn dan ta' l-aħħar jaqbel dejjem ma' San Pawl u dan bir-raġun għax kien preżenti fil-vjaġġi mal-appostlu tal-ġnus u saħansitra ġie miegħu hawn Malta. (ara Atti 28:1ff).

Hemm diversi ipotesijiet dwar il-fonti jew il-materjal sinottiku li minnu żviluppaw it-tliet vanġeli msemmija. Fl-1774, Ġreisbaċh kien stampa t-tliet vanġeli fi tliet kolonni u minn dan l-istudju ħareġ dawn il-klassifikazzjonijiet.

Hemm materjal li nsibuh fit-tliet vanġeli u f'din it-tradizzjoni triplika nsibu madwar 360 vers komuni; hemm materjal li nsibu f'żewġ vanġeli biss: jew Mt – Mk; jew Mt – Lq; jew Mk – Lq. Il-qbil bejn żewġ evanġelisti ġej mela minn fonti diġa` miktub u li serva bħala bażi għalihom. Fl-aħħarnett insibu materjal partikulari għal kull vanġelu u li dan mela jinsab f'vanġelu wieħed biss. Hawnhekk naraw ġeneralment u bir-raġun, l-esperjenza individwali ta' kull evanġelista.

Mattew minn madwar 1090 vers li fih il-vanġelu tiegħu, għandu 330 vers li huma tiegħu biss u ma jinsabu mkien iktar. 170 vers insibuhom f'Mark, waqt 230 vers insibuhom f'San Luqa (it-tradizzjoni doppja). 360 vers insibuhom kemm f'Mark u kemm f'Luqa (it-tradizzjoni triplika).

Mark, minn madwar 650 vers tal-vanġelu, għandu 70 vers li nsibuhom fil-vanġelu tiegħu biss; 170 vers insibuhom f'Mattew u 50 vers insibuhom f'Luqa. Waqt li iktar minn nofs il-vanġelu, 360 vers insibuhom kemm f'Mattew u kemm f'Luqa.

Luqa minn 1160 għandu madwar 520 vers li nsibuhom fil-vanġelu tiegħu biss. 230 vers insibuhom f'Mattew u 50 vers f'Mark. 360 vers insibuhom fil-vanġeli l-oħra.

Ħafna biblisti llum jammettu li f'din il-problema sinottika hemm interdipendenza bejn il-vanġeli u li kienu jeżistu xi dokumenti pre-sinottiċi, kif ukoll fonti bażiċi għat-tliet vanġeli. Huma x'inhuma l-opinjonijiet, f'din 'is-soluzzjoni sinottika' (aktar milli hi problema) hemm 'id waħda', dik ta' Alla l-Imbierek li nebbaħ lill-awtur sagru sabiex jikteb bħala 'Kelma' u 'Bxara Tajba' l-Imħabba Tiegħu.

Biblijografija

ALLAND, K., Synopsis Quattuor Evangeliorum, Stuttgart 1985.

BRATCHER, R.G. – NIDA, E.A., The Gospel of Mark, New York 1993.

CASALINI, N., Il vangelo di Matteo come racconto teologico, Analisi delle sequenze narrative, Studium Biblicum Franciscanum Analecta 30, Jerusalem 1990.

FAUSTI, S., Una Comunita` legge il Vangelo di Luca, Bologna 2001.

THE PONTIFICIAL BIBLICAL COMMISSION, The Interpretation of the Bible in the Church, Vatican City 1993.

STOCK, K., I racconti pasquali dei vangeli sinottici, Pontificio Istituto Biblico, Roma 2002.